„ЗАСТАВА“ излази редовно: сваком, петком и недељом на целом табаку а уторницом на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на пола године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте ситних слова, за овај се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 103. У Новом Саду у недељу 8. јула 1890. ГОДИНА XXV.

ДР. РИГЕР.

Мало је политичара, који су окренули рђавим путем, а који хоће да се покају, који хоће, макар и у последњем часу, да сврате са погрешног пута, или бар да застану на том свом рђавом путу, па да подвикну: довде, и не даље! Један од тих ретких политичара, управо политичких вођа, јесте др. Ригер, вођа старочешке странке у Чешкој. По вестима што нам стижу из Златнога Праоа, др. Ригер хоће да се повуче са политичког поља. Таква намера човека, као што је др. Ригер, много значи, али такву намеру треба и разумети. Баш због те намере ми гледамо у др. Ригеру великог родољуба; видимо у њему човека, који искрено, од свег срца жели свом народу добра. У одступању његову многи виде узмицање испред струје младочешке странке, те би тиме хтели свет да увере, као да је др. Ригер малаксао, као да више не може да се „бочи“ са Младочесима. Ми у то не верујемо. Ми у овај час гледамо у др. Ригера великог родољуба, гледамо у њему човека преварена, човека, који се дао обманути, ма да се могло претпостављати, да добро познаје смерове и планове бечке камариле, да је скроз и скроз, на основу историјског искуства, могао знати, да се по Словенство, а по томе и по чешки народ од Беча није могао никад добру надати. И ми се заиста морамо чудити, да је др. Ригер могао на танак лед наићи. Девиза Бајстова још и данданьи траје: Словене треба уз дувар — а прилике су још и данас такве, да се владајући елементи могу те девизе држати, нарочито пак уз попуштање словенског елемента у нашој монархији.

Др. Ригер, тај некадањи „мали бог“ чешки одао се опортунизму, и то, не опортунизму по уговору, по уступцима с једне и с друге стране, већ: ево, ја ти стојим на расположењу, а ти ме награди чиме хоћеш. И видели смо, да је чешки народ за услугу, учињену бечкој камарили, награђиван мрвицама са богаташког стола, што је у своје време и сам др. Ригер признао.

Ми хоћемо до некле да разумемо и појмимо, да велики људи не силазе тако лако са стазе, којом су ударили, па према томе разумемо и др. Ригера, што је у пркос тежњама чешког народа војевао, или бар хтео, да те тежње не избију са свим на површину, да не буду очигледне и јасне. Вероваћемо, да је мислио и да је био уверен, да ће чешки народ остварити своје тежње путем, којим је он, др. Ригер, ударио, и за то не можемо и не ћемо данас том некадањем вођи читавог чешког народа, а у последње доба само вођи једне чешке фракције пребацивати, да је имао непоштених смерова, да је као политичар радио против свог убеђења, да је у свом раду на политичком пољу био несавестан.

Јесте. По многим знацима изгледа, да је др. Ригер обманут, да се преварио у рачуну. Доказује то, што тај човек хоће да се повуче са политичког поља. Њему је истина већ 72 године, али има људи, који доживе и 80 и 90 година, па се још не повлаче са јавног рада, са политичког поља. Др. Ригер је још крепак старац и само среће, да он данас, баш као стар, подигне истински и одлучно свој, макар и старачки, глас у одбрану чешког народа, у обрану права онога народа, коме је он до скора још вођа био.

Др. Ригер то не може, и ми разумемо, за што не може. Напред не може, на траг неће, те по томе, шта му остаје, него политичка смрт. Последице опортунизма њега су постигле, а те би му последице морале излазити на очи и онда, кад би се нашао у један пут и међу најодлучнијим борцима. Најмирнији је још човек, кад се повуче и кад не мора давати рачуна о тим последицама. „Нећу више о ничему да знам; за то ме оставите на миру, а сами радите шта знате, — то је још најзгоднији излаз онима, који хоће још и у последњем часу живота свога да се кају. „Мира, мира хоћу!“

Заиста, др. Ригеру може се донекле опростити. Бечу је требало, да чешки народ буде активан. Баш услед тога, што Беч није могао гледати чешки народ у пасивитету, могућно је, да се др. Ригер надао добром исходу по свој народ. „Требаш ли ме — требам те.“ Са тога гледишта сигурно је др. Ригер пошао, кад се одлучио, да чешки народ постане опет политички активан. Због тога му не може нико ништа пребацивати, али му се може пребацити, што је слепо поверовао, што није онда, кад је могао, тачно утаначио погодбу. Колико је онда погрешио, види се отуда, што је после дочекао, да чешком народу нуде што други хоће, а не што сам чешки народ хоће, дочекао је, да преко њега Беч чешком народу премазује очи.

То су политичке погрешке, а ко своје погрешке каје, опраштa му се.

Бивши српски краљ Милан учинио је многа зла свом народу, али кад је ситао са престола, кад се одрекао краљевања, беху сви готови да му опросте. У последњем часу он је учинио велико, родољубиво дело: што се уклонио. Не пада нам ни из близу на памет да сравњујемо бившег краља Милана са др. Ригером, али, кад се могло бившем краљу Милану опростити, много и много пре се може др. Ригеру опростити.

Др. Ригер уклања се са политичког попришта, готов је да се уклони из политичке борбе. Не може се рећи, да др. Ригер није велики чешки родољуб, али ако је ичим то посведочио, онда је, последњим својим чином показао, да воли и љуби чешки народ, да му тај народ на срцу лежи. Како су ситни и јадни вођи, наши „велеуми“ према др. Ригеру! Овај човек, који толико заслуга има по чешки народ, па са својих погрешака у последње време силази са политичког попришта, да не смета у борби свом народу са противницима, колико је племенит, колико је увиђаван?! А они, наши „велеуми“ надувени политички патуљци, како јадну и жалосну улогу играју. У најодсуднијим часовима завукли се у мишје рупе, а кад су видели да народ не спава, да је још будан, они се из својих меканих ложишта кренуше, не да народ бодре и крепе, него да га успављују, да му приповедају „умереност“, опортунизам. Каква разлика између др. Ригера и др. Полита?! У часу, кад др. Ригер силази са политичког попришта, др. Полит са свог „вишег гледишта“ у пркос целој словенској штампи напада данашњу родољубиву српску владу, напада без разложно радикалну владу у Србији, да може напасти и овострану радикалну странку. Колико је јадан тај др. Полит! Чисто га видимо, како лије горке суве, што ће „драги Макс Фалк“ да претрпи мало штете, што је „Пешт. Лојду“ забрањен прелаз у Србију; чисто би рекли, да му је забрана „Пешт. Лојда“ за Србију и дала повода, да у данашњем броју „Браника“ напише дугачак чланак, у коме сав јед, што се у њему накупио за пуна два месеца, излије на оно — и овостране радикале.

Не, не, не смемо више да говоримо, јер би још др. Полит могао помислити, да је ипак нешто, кад говоримо о њему, а овамо имамо посла са др. Ригером.

Нећемо да вичемо др. Ригеру: слава за то, што силази са политичког поља, али му се мора признати, да је макар и у последњем часу родољубиво дело учинио.

Желимо му, да у миру проведе своје последње дане, а још више му желимо, да дочека победу свога народа.

Како се управљало нашим народним фондовима за последњих 15 година.

Давно је била 1875. год., када су се данашњи либерали, као чланови саборског одбора примили управе са народним фондовима. Од то доба па до данас протекло је пуних петнајст година. То је прилично дуга владавина и могло се много што шта добро по фондове урадити Па да ли су та господа тако шта урадила? Ево да видимо.

Последњи извештај, што га је управа, која је пре овогодишњег сабора била, издала, био је из године 1887. Већ при овом мора се човек зачудити. Зар од 1887. год. па до данас нема никаква извештаја о стању фондова? Та бар 1888. године треба да је угледало света.

Господа чланови старог саборског одбора одговориће на ово, да не спада њима у дужност, да они састављају извештаје. Јесте, господо, не спада вам у дужност да склапате извештаје, ал вам спада у дужност, да водите надзор над вашим чиновништвом, па ако вам не одговоре захтеву, вршићете само своју дужност. Ако управа није на свом месту и не одговара своме позиву и савесно чиновништво њојзи потчињено не може само по себи одговарати савесно својој дужности, јер управа, вршећи несавесно своју дужност, смета чиновништву тиме, што место да врши врховни надзор, она тај надзор напушта, те се тиме само нагомилава још више послова тиме, што управа избегава вршење своје дужности, постаје она немарна и нехатна, а то је уједно и рђав пример чиновништву, јер ово ко вели: кад управа може својим нехатом и немаром да нагомилава послове, зашто и ми не би смо могли; кад нас нико не жури, зашто ми сами да се журимо.

Да је пак код старе управе била девиза „немариш“, доказује и сам „Пешт. Лојд“ у једном од својих последњих бројева, где између осталог вели и ово: да су српски народно-црквени фондови пре-

---

ЛИСТАК.

СА СВИМ НЕШТО ОБИЧНО.

Од Jo—pâ—ва.

Wohin das Auge dringt,
ist Schuld und Leiden,
Und was der Zeitlauf bringt,
ist Flichen und Scheiden
Dazwischen hat der Traum
Von Glück und Liebe
Nur noch so viel an Raum
Dass er zerstiebe.

H. Lorm.

Врло често мислио сам о своме пријатељу и жалио сам га од срца, кад год бих га погледао. Он је боловао, без своје кривице, тешко боловао. Чини ми се, да сам тек од онога доба, од кад њега гледах — разумео, шта је то боловати, шта су живи гробови....

Сваким даном све горе моме јадном и једином искреном пријатељу и колико год сам се усиљавао, да не примећујем, како нагло болест напредује — ипак сам предосећао, да одбијају последњи тренуци. Мени је страшна била та мисао — да он мора нестати а његове често понављане речи: „Нестаћу и ја скоро“, продирале ми кроз срце и душу као хладно, љуто гвожђе....

И одиста! Није протекло ни неколико месеци — а њега покрише хладном земљом. Ту, пред очима мојим, положише га у гроб. Гледао сам то као у некој полунесвестици. Хладно и равнодушно, као неки стројеви, пограбише га руке гробара и ја сам чуо, како потмуло лупну о тле у след неопрезности — испуштени сандук. Згрозих се и једва бацивши неколико грумена земље у ону хладну шупљину — похитах нагло с гробља. За собом чуо сам истина Бог тужне гласе — али су му тек ипак певали над гробом....

Са свим нешто обично.

*

Једно после подне дошао сам к њему.

Било је то шеснаест сати пре него што ће издахнути. Лежао је изнемогло у постељи. Очи му севнуше грозничавом неком ватром кад ме је опазио уз-а-се. Обрну главу к мени, насмехну се горко и дохвати ме за руку. Мршавим и хладним стиште ме прстима и повуче ме полако к себи; ја му се нагох и он ми гледаше дуго у очи. Био је то поглед пун милоште, братске љубави, благослова па ипак као да почиваше у њему још нешто тајанствено, неразумљиво, очајно — —

— „Умрећу“ — шапутао је скоро нечујно.

— „Не говори тако —“

— „Кажем ти, умрећу. Ја знам то, ја то осећам.

Пусти ме да те гледам — последњи је пут, нека ми и кад заклопим очи твоја слика у зеници остане!..“

Он заћуте. Хтео сам да га тешим, али ме нешто у грлу стеже а у очима осетих, да речем, неке иглице — учини ми се, крв ћу пропливати. Да! Ја сам га особито волео, јер је био поштен, добар и искрен.

И он дуго није могао да говори већ ме немо гледаше — гутајући ме чисто очима — док се најзад не маши испод белих јастука и не извуче неколико белих исписаних листића, згужва их, тутну ми их дрхћући у руку и прошапута тихо:

— „Веруј ми, на томе сам — чини ми се — оболео.

Кад ме не буде више било, прочитај их, спали их, или чини шта ти драго. Узбуде ли што год горко, теши се, од пријатеља је, а ако зар неразумљиво — толико и чини!.. Наћићеш можда по неку тајну унутри — и у гробу ће ми канда годити, ако је будеш, како ваља — а себе ради — разумео. Још ово: сетиме се кад и кад! Живи! Ја ћу умрети — а ти остај с богом!“

Ућута и заклопи очи. Је ли ме толико волео, да је и тако хтео да види моју слику — коју му нисам могао друкче дати, да је собом понесе?.. Руку ми испусти и дисаше кратко и нагло. У то уђе лечник. Ја га морадох оставити и не помишљајући, да ће баш тако брзо — променути рђав са бољим светом. —

*

— „Изабрао сам последње тренутке да ти ове листиће, драги мој лични и начелни (ово је подвучено) пријатељу, предам. И ти ћеш их читати — али мене више не ће бити уз-а-те. Ја ћу нестати и ти ћеш зајамачно у брзо на ме и заборавити.... Та, шта се на свету не заборавља? Шта време не изглади, не поруши, не измени?! Ћу са свим искрен, кажем ти, са свим искрен. За кратког свога века, чини ми се, да сам и сувише дубоко загледао у душу човечју, у природу његову. Можда је то моја несрећа. Можда сам зато тражио од света више, него што ми је он могао дати. Можда сам за то порушио многи лепи сан — а после кад и кад уздахнуо за њим.... Видиш, ја ти признајем, да си бољи од свију, које познавах, ипак и ти имаш — не замери — обичних људских мана. Забораван си, сујетан и поносит, само нешто у мањој мери од осталих. Оно прво учиниће — да ће време у брзо избрисати из душе твоје успомену на онога, који те је више волео, него што си и сам могао веровати. Ово друго, да ћеш полетети — о, чувај се тога! — за варљивим и мамним трепетом и сјајем; за бурно и бучно „осана!“ — жртвоваћеш себе, слободну вољу своју, своје ја. Окитићеш се сребром и златом, — о, чувај се тога! — и дивиће ти се свет, али, да ли ће ти и срце бити окићено бисером и драгим камењем, срећом и задовољством?.. Поноситост твоја не ће ти дати да истину признаш — ни себи самом!...

А зашто ти ја ово пишем? Како да изилазим пред-а-те са оваковим мислима? Имам ли ја права да ти тако говорим? Зар ја тебе тиме не вређам?.. О, знам, наћи ћеш ти још и више шта, да ме питаш — али не чини то! Онда, кад будеш у себи предосећао, да ти се приближују последњи часови — онда ћеш ме моћи потпуно разумети. Видиш, чудновато је моје душевно стање. Знати, да морам извесно изменути неизвесним; оставити све што сам жарко љубио — љубио до лудила и за то гоњен био од других и од — себе сама — зар да то не остави трага за собом? Мислиш, да ја нисам волео живот и ако ме мало пријатних успомена за њ везују? Лагао бих, кад бих то рекао. Колико сам пути био у животној опасности, па се увек спасох — самим нагоном за одржање и мимо своју вољу.... па не значи ли то волети живот?!.. Не значи ли волети живот, кад ево теби прекоре чиним, што ћеш ме брзо заборавити?! Не значи ли то, да

трпили штету од преко 5000 фор. само због нехатости управе, на угарским растеретницама и то због тога, што су ове након године и више тек на инкасовање поднесене. Код свију папира један је исти начин, да кад се, рецимо, једна државна обвезница извуче, онда се обично одреди рок од шест месеци за инкасовање т. ј. тек после тог рока може се извучена обвезница поднети на исплату, пошто се не мора чекати да прође година и по па и две, док се инкасује, јер се у таком случају губи камата, па ако је обвезница од веће вредности, то је и већи губитак камате.

Из извештаја за 1887. год. види се, да су српски народно-црквени фондови имали у државним и другим јавним папирима осим улога штедионичких и приватних обвезница око 2,239.000. — Код ових папира су разни термини за исплату купона, а купони се сваке по године исплаћују. Тако угарској златној ренти је термин 1. јануар и 1. јули сваке године, папирној ренти је 1. јуни и 1. децембар, а уједињеном државном дугу су термини разни. Његови термини протежу се од 1. јануара па до 1. децембра и то сваког првог дана у месецу. Кад се узме, да су фондови једанпут у години инкасовали своје купоне, може се позитивно узети, да се за три четвртине године на те купоне губиле камате. Да је то тако ево цифре нека говоре. 2,239.000 фор. може се узети, да просечно вуку $4\frac{1}{2}\%$. Камата би по томе годишње изнашала 100.755 ф. Кад би се ових 100.755 фор. редовно инкасовало, они би још вукли годишње 5.200 ф. са 7%, јер би се ти новци могли годишње пласирати у хипотекарним зајмовима. За време, откако постоји саборски одбор па до данас т. ј. од 1875. па до 1890. за пуних 15 година изгубљено је на овом рачуну у округлој цифри 80.000 ф. Лепа сума новаца! Али кад се сетимо, да је то само губитак на камати, онда с правом можемо посумњати у истинитост речи „Пешт Лојда", да су фондови изгубили само око 5.000 ф. У истини много су већи губитци били а ево за што: Народни фондови имају на 2,500.000 ф. у папирима. При тако великом капиталу може се сигурно узети, да је с године на годину било нешто извучено, па када се тако лабаво радило при камати, још мање се неко заузимао да цуња и тражи по „Меркуру", шта је извучено а шта није, и онда излази, да је могућност врло велика да су ти губитци много већи.

А сад да се обазремо још на нешто. Узећемо више година извештаје н. пр. од 1881., 1882., 1883. и 1887. У тим извештајима видићемо да је била готовина 1881. год. 31. дек. 207.094 ф. 81 н. 1882. год. 569.357 ф. 06 н. 1883. год. 321.599 ф. 75 н. а 1887. 133.272 ф. 51 н. При оваком стању готовине може се узети, да је готових новаца у каси било просечно око 200.000 фор. Редовно држати у каси 200.000 фор., а толико се не може пласирати ни за читаву годину а камо ли за један месец дана, значи губити грдне камате. Да би се ово могло боље видети, узећемо да у каси народних фондова мора редовно лежати 50.000 ф. што је такође много; остаје да се укамати, узмимо као уложено у каквом новчаном заводу по 4% још 150.000 фор. Ових 150.000 ф. вући ће год. 6.000 ф. камате, за 15 г. те камате изнашале би 150.000 ф те би стање овог улога било после 15 година око 280.000 ф. дакле на 150.000 ф фондови су наши за 15 година изгубили на 130.000 ф. Ако се зове ова манипулација добром, онда се мора запитати: а шта је рђава манипулација?

Дакле на камати, на државним и другим јавним папирима изгубило се око ф. 80.000; од капитала услед касног инкасовања папира по речима „Пешт. Лојда" изгубило се 5000 ф., на готовини коју су редовно држали у каси изгубило се око 130.000 ф. Приближно за 15 година изгубише народни фондови ни мање ни више већ 220.000 фор.

Али да идемо даље. Штедионичких улога било је око 600.000 ф. и тај је новац био уложен по разним заводима са 3, 3 и по и 4 проц. Међу тим хипотекарни зајмови издавани су и издају се са 7 проц. Кад се свуда већ од целог прошлог деценија могу добити хипотекарни зајмови са 7 проц. уз амортизацију и кад је био принуђен наш народ да враћа фонду његове капитале и да узајима из чивутских завода на амортизацију по 7 проц. а народни фондови су тај новац улагали у заводе са годишњом каматом по 3, 3 и по и 4 проц., дакле редовно су годишње губили 3—4 проц. питам: зашто не би наши фондови спустили камату на 6 проц. или да задрже 7 проц. али да буде 6 проц. у име камате и 1 проц. у име амортизације? Ту би онда само 1 проц. губили или према садашњем стању били би фондови са 2—3 проц. у хасни, а то је доста знатан добитак за 15 година. Али управа народних фондова допустила је да српски народ чивутским заводима плаћа 7 и 8 проц. са амортизацијом, а исти заводи да плаћају народним фондовима на улоге 3, 3 и по и 4 проц. дакле да ти заводи вуку хасну од српских новаца.

Политички преглед.

Међународни поротни суд. Ту скоро састаће се у Лондону међународна конференција, на којој ће учествовати посланици разних јевропских парламената и решавати питање о међународном поротном суду, којег би задаћа била да отклања крваве сукобе између појединих држава, решавајући о питањима, која се дипломатским путем не би могла решити. О овој конференцији много се већ говорило у јевропској штампи и већина је била тог мишљења, да је циљ таквих конференција врло племенита, али да им се не може поклонити озбиљно практично значење. Јер, ни једна држава данас неће се решити да даде таквом међународном суду на решење најважнија, животна питања, од којих зависи сам њезин опстанак, а за решење мање важних питања нема смисла мучити се око постављања нових теорија. Тако суде људи практични, опробани на пољу државног и међународног рада. Да ли би међународни поротни суд могао боље и праведније да решава о споровима између држава, кад су у рукама дипломата усредсређена сва могућна средства да открију и пронађу праву правду у сваком питању? Даље, узмимо случај да тај поротни суд осуди једну државу да учини другој тако важне уступке, које би у опасност довели опстанак прве државе. Може ли поротни суд приморати једну државу, да се реши на самоубијство? У таквом случају могао би он, да речемо, само дати дозволу, да оне оружјем распру реше. Но то не би одговарало његовој цели, и у таквом случају поротни суд претворио би се у просто оруђе насиља. Рат јесте и остаће грдна несрећа за народе, било да га отпочињу државе по сопственој вољи, или по пресуди таквог поротног суда. Докле год буду постојале државе на свету, дотле ће на сваки начин рат бити ultima ratio при решавању најважнијех, животних спорова међу државама. Но ипак, не треба губити из вида, да је циљ свакој држави, да се мирно развија и да због те цели треба да примењује што више могуће таково средство, као што је међународни поротни суд. Данас, кад с једне стране милитаризам а с друге мржња и непријатељство између појединих народа и држава све већма мах узима, свакако је лондонска међународна конференција једна светла појава, која предсказује зору лепше будућности.

Неколико чланака из националне економије и друштвене науке.

По Н. С. Сагсу-у. Данило К.

III.

1. Ако хоћемо да расте моћ удружења, то се мора и људство бројно повећати.

Да је то тако доказује Француска где се становништво од почетка прошлог столећа удвостручило, тако исто и становништво у Великој Британији у овом столећу. А државе Невјорк и Масачусет имале су пре 60 година 700.000 становника а сада више него један милион.*)

Количина материје не може се умножити, те према томе они бројеви доказују да су прости делови материје узели виши облик т. ј. гранит, иловача, песак, фосфор прешли су у кости, месо, мозак и т. д. код човека.

Са умножењем једнака, које се морају ранити умножила се и потребна биљна и животињска рана а да то може да буде морали су остали делови од иловаче, песка и т. д. узети на себе облик шенице, јечма, траве, други опет претворили се у облик оваца, теоца, свиња и т. д. Да је то тако доказује и та околност што се сада лакше може наћи ране него ма у којој пређашњој периоди, ма да сад има много више једнака које треба изранити.

Па шта је човек радио да то све постигне? Да видимо.

Снага се састоји из материје и кретања. Човек не може материју ни створити ни уништити али јој може променути место и облик, према томе може снагу поделити и по својој вољи удесити, модифицирати. Моћ човечија једнака је дроту, који спаја крајње полове галванске батерије и тако развија скривену (латентну) снагу. Свако тако развиће даје материји други облик. Код кретања парне лађе растварају се угаљ и вода, код кретања човечијег тела губе мозак и мишићи један део од своје материје а то се надокнађава новим материјалом за гориво у облику ране. Материја се дакле непрестано креће и што брже кретање, тим је већа снага.

Тог кретања, (циркулације), било је увек, али сваким кораком ког је земља учинила до сад у развићу свом, било је све више оруђа за растварање и спајање. Тим растварањем и спајањем, дакле кретањем, развијале се све нове снаге, које су скривене биле у материји, док их није човек пронашао. Геолози нас уче да су биљке и животиње у силурској доби биле врло просте и једноставне, на најнишем ступњу развића. Доцније у добу угље на било је биљно царство бујно али још на ниском ступњу, јер није имало још ни прави цвет.

Шта је био циљ целе те вегетације? Да ствара раствор и тиме да изазива нове скривене снаге. Биљка ствара анорганске делове, које добија из земље и ваздуха. Саставни делови свију биља су угљеник (С.) гушик (N.) водоник (Н.) и кисик (О.) то су четир главна елемента органског света, осим тога сумпор, фосфор, хлор, креч, натрон, гвожђе и друге анорганске супстанције. Те материје претвори биљка у своје тело. Биљку поједу животиње, а човек се рави и биљем и животињама.

Само биљке могу анорганске материје претворити у своје тело, дакле организирати. За то прво мора бити биља па тек онда могу опстати животиње, јер ове морају имати органске ране. Неке животиње ране се нижим животињама а оне опет служе као рана вишим органским створовима. Биље лучи кисик (О.) који се помеша са ваздухом. Животиње га удишу, па он онда у телу сагоре запаљиве материје и тако производи топлоту. У телу се споји са угљеником из ране па тако постане угљена киселина, ту угљену киселину животиње издишу а биље помоћу лишћа удише, угљеник биље употреби за своје ткање а кисик опет избаци у атмосферу.

Тако су биљке и животиње тесно скопчане једно за друго, јер они своје елементе измењају у атмосфери из које све ствари до азе и опет се у њу враћају.

2. Развиће дакле почиње у стомаку биља а настављa се код животиња, док се напослетку земља не удеси за употребу човеку, ком је једином моћ дата да постане господар природин, док се сви остали створови морају да јој робују.

Бацимо поглед па ћемо свугде па земљи видети да исте снаге раде и стварају нова спајања да одрже биљно царство, и тек када ово напредује могу успевати и ниже животиње па и човек.

Снага топлоте услед које се вода морска испарава рачуна се на 16 билиона коњски снага. Кад се та пара згусне пада као киша на земљу и сноси у долине силан муљ, који постаје од растварања стена и брегова. Ту опет видимо како разноликост ствара комбинацију и кретање. Што год већа разлика у делићима тога муља тим је богатије тле, као што се то види у делтама реке Мисисипи, Гангеса, Индуса и других. Биљка удише на лист угљену киселину из ваздуха задржи угљеник а избаци кисик. Корен биљкин усиса из земље воду па од воде и угљеника створи целулозу, шећер, маст и друге супстанције. Животиња поједе ту целулозу, шећер и т. д. а кроз плућа удише кисик из ваздуха. Кисик се споји са водеником из ране у воду (H_2O) а са угљеником у угљену киселину (CO_2) па то избаци кроз кожу и плућа опет напоље.

Процес тај може се згодно у таблици преставити:

	узима	даје
биљка	угљену киселину помоћу лишћа а воду помоћу корења	кисик (О) кроз лишће целулову и т. д. самим телом.
животиња	целулову, шећер итд. кроз стомак, кисик кроз плућа	угљену киселину и воду кроз плућа и кожу.

3. У младо доба друштвено промене се облика врло лагано догађају. У почетку је могао човек са јутра земље тек шест до осам мерица жита добити. Корак по корак па је овладао човек разним природним снагама те је тако временом могао добити са јутра земље 30, 40 па и 50 мерица жита а и друга је рана исто тако обиљно напредовала.

Без животне топлоте не би могао човек овладати природом а без материјала за гориво не би могло бити топлоте. Материја за гориво је рана без које нема живота и тако смо дошли до тачке где је човек једнак са осталим животињама, јер мора да једе, пије, спава и справља себи рану.

Земља је неисцрпими магацин скривене снаге. Човек ore земљу па тако излаже ситне делиће утицају сунца и кише, за тим метне семе унутра и ово клија помоћу земље и атмосфере расте, док не донесе потребна плода човеку. При том није човек ништа више учинио, него онај који ложи у парну машину. Материју је у таки положај ставио, да се може лако растварати, па јој најситнији делићи могу ступити опет у друга спајања. Дакле растварање и спајање није ништа друго него кретање а кретање даје снагу. Човек копа дубље, прави канале да вода отече и у колико год олакшава кретање материје у толико му је више награђен труд. Добијајући све више власт над природним снагама, добија све више ране са исте површине земље и тако му је све лакше и лакше да ступи у заједницу са својим ближњим.

Кад се удружио добија више снаге па сада већ употребљава креч, угаљ; раствара их па служе као материјал органском животу. Тако започето кретање непрестано напредује и употребљене материје ретко се враћају у своје прваше стање.

Где је биљно царство без животиња, врати се анорганска материја, коју је биље потрошило, трулењем опет у земљу. Другачије је кад биљни продукт поједу животиње. Животиња тај продукт свари и претвори у разне делове тела соли прелазе у крв и ткања, креч у кости где чини половину тежине. Претварања та могу се овако преставити:

	узима	даје
биљка	фосфорну киселину, креч, куњску и друге соли из земље.	потпуну биљну супстанцију и кисик. (О.)
животиња	а) биљне делове, б) кости и у опште ткања животињска и кисик из ваздуха.	кости, крв и друга ткања, фосфорну киселину и друе соли у екскретима.
земља	екскрете (отпадине) од животиња, мртве животиње и биљке.	фосфорну киселину, креч, куњску и друге соли.

Биљке и животиње дају дакле матери земљи њен материјал натраг и само под тим условом може се кретање умножити или остати као што је. Нама земља не даје ништа, али је готова да све позајми и што год се више тражи од ње, све ће више позајмити, разуме се само онда, ако човек никад не заборави, да је он то се само позајмио од једне велике банке, па јој исто тако тачно вратити мора, као ма којој банци у Америци, Француској или Енглеској.

Да те услове може испунити мора се удружити а разноликост је неопходан услов за удружење како у друштвеном тако и у материјалном свету. Ратар нема потребе да се удружи са другим ратарем, исто тако не може се удружити пастир са човеком који вуну продаје, али сваки од њих променуће свој продукт са продуктом једног дунђерина, ковача, зидара и т. д. јер сви ти људи требају ране и одела, па као плату дају оно што су зготовили.

Где произвођач (продуцент) и потрошач (консумент) заједно живе, ту је брже кретање у продуктима, па и већа могућност да се матери земљи врати зајам и тако да се стече нов кредит за будућност.

*) Ово је дело излазило пре 20 година и бројеви су из тог доба.

бих хтео и иза гроба да живим?! Себичност!.. Је ли, себичност!... Са свим нешто обично.

Живот је мој, бар за тебе, отворена књига па зато не мисли, да хоћу да ти се исповедам — ти ниси поп. Ну ипак хоћу да ти по нешто разјасним, што ниси прочитао, јер ниси хтео, бојећи се можда да ме не повредиш. Знаш, да сам ти увек оно, што сам за истину држао, у лице рекао и да сам и од тебе то тражио. Ако је икада било каквих обзира, данас, пред смрт, ништа ме више не веже.

Троје сам волео. Тебе, пријатеља свога, личног и начелног; народ свој — Српство и — њу, крв живота мога....

Она! Да! Како сићушна реч — а колико каже! По сто се пута питах, да ли је то баш морало бити, да та речца по мене толики значај добије? Јесам ли ја морао њу заволети — овако силно и страсно?

А да ли ме је она разумела? Је ли заслужила љубави моје? О, колико сам срећан, што могу да потврдим та питања?!...

Саслушај ме!

Духовита једна госпођа рече ми једном:

— „Заволела сам га, јер ме је жао било, како, јадник, гињаше од љубави."

— „Тако, дакле, милостива, из милосрђа само?"

— „Да!" био је кратак одговор.

— „А да ли сте га волели и кад је, јадник, престао гинути од љубави?"

Она показа своје лепе зубиће, осмехну се враголасто и рече лупкајући ножицом:

— „О, толико се нисам могла понизити."

Реци ми, не видиш ли иза ових речи казову тајну? Мени се учини да има неке и ја сам стао да је тражим. Ко зна, можда бих решио проблем љубави новога времена, али један поглед у њене светле и чисте очи, доведе ме на друге мисли. Дограбих књигу неког идеалисте и разгањах своје мучне мисли — мислима његовим. Читао сам га живо. Он је веровао у бесмртност љубави своје, давјући речима снажног израза својој вери.

„... О, знај да љубав моју ни нечноет отела није,
Ни густа зелена трава, што сунце над-а-мном крије
Ни хладни прекор твој!"

Од тога времена била ми је то најмилија лектира. И ја верујем у бесмртност своје љубави! Остављам ти у аманет — читај тога идеалисту!...."

(Још пуна три листића беху исписана — али дрхтавом руком. Мисли изражавају топле осећаје за народ и драгу, али чине утисак као да су тек дан два пред смрт исписане и то са своје — велике нејасноће. Испуштам их.)

* * *

Често сам одилазио на гроб свом рано преминулом пријатељу и увек бих нашао гроб његов окићен свежим, орошеним цвећем. Гробар ми је казивао: доноси га неко девојче.

На скоро иза смрти свога пријатеља отпутовао сам зарад науке из свога села на више година а кад се повратих — одем да обиђем гроб његов. И једва га нађох. Обрастао травом, ни крст му се већ више не види. Не беше ни трага од цвећа на њему. Гробар ми казивао: удало се оно девојче.

Са свим нешто обично.

Где су сами ратари или сточари, где је дакле мало друштвеног кретања, умањавају се снаге земљине а произвађач и потрошач, све се већма удаљују један од другог, па топлота и снага знатно опадају. То се види у свима чисто земљорадничким државама. Виргинија и Каролина све су више и више исисавали земљу, јер није било потрошача, па су тако морали рану носити на далеке пијаце па због тога нису могли да врате земљи зајам. У почетку су добијали са јутра земље по 40 и 50 мерица а доцније једва 15 па и мање.

Сваки корак у том опадању спречава моћ удружења, јер по снази земље, огледа се и снага човечија да удружен живи.

Да човек дакле буде у стању, да испуни услов, под којим је узајмио од велике банке земље, мора се продуцент наступити поред консумента. Најпростији услов за зајам јесте тај, да човек поверени му капитал врати одма натраг одакле га је узео, чим му више не треба.

(Наставиће се.)

ДОПИСИ.

Ст. Бечеј, 4. јула. — (Сликање иконостаса наша црква.) Пре године дана поверила је наша црк. општина сликање иконостаса ст. бечејске цркве Србину уметнику — сликару г. Урошу Предићу, који се обвезао да ће цео иконостас у року од 5 година израдити за 18.000 фор. — У понедељник 2. о. м. приспео је г. Предић у Бечеј, да досад зготовљене иконе преда нашој општини. Брзо се рашчуло по целом месту, да је сликар приспео и да ће иконе у великој црк. општ. дворани изложене бити. Још пре него што је сликар дошао у дворану, да свој рад изложи, радознала публика се у великом броју искупила и нестрпељиво ишчекивала уметника — сликара.

Г. Предић је зготовио ове иконе: икону „И. Христа", „Дјеве Марије", „Тајну вечеру", „св. Ђурђа", „св. Јована", „св. Николе", „св. Саве", и икону „Бого-мајке" с новорођенчетом на руци. — Чланови конзист. комисије г. г. прота ст. бечејски Борота, сист. парох помоћник сентомашки Каћански и парох ађански Павловић прегледали су изложене иконе и изјавили, да им с верског гледишта ни у чему забавити не могу.

Не само бечејска публика — без разлике вере и сталежа — да се врло интересује за радове г. Предића, већ и странци из околних места у лепом броју долазе да виде изложене слике. Ко год ужива у лепоме, тај неће пропустити прилике, а да не дође у Бечеј, да се наужива. Ја нисам кадар да опишем утиске, који човека обузимају при посматрању изложених радова г. Предића; за то нека ми је толико тек дозвољено да смем рећи, да су све изложене слике сваког посматрача сасвим очарале, јер су величанствене — задивиле, јер су уметничке. Не зна човек чему да се диви већма: да ли прецизном цртању или срећном избору боја; пластичности или перспективи или — великом дару уметниковом! Но, да се не бих огрешио о поштовање, које г. Предић као уметник од сваког човека, који вештину ценити знаде, потпуно заслужује — несмем се упустити да приказем посетице споменуте радове његове. То остављам позваном критичару, који ће знати нашој чаталачкој публици радове г. Предића приказати или можда о њима прагматичну критику написати, те по томе и место одредити, које му као уметнику припада. —ћ.

Мокрин, 1. јула. (Дружина српског нар. позоришта). Трећа се, ево, већ десетина година навршује, како постоји српско народно позориште, та уметничка и просветна установа за Српство с ове стране Саве и Дунава, и једва један пут, да и ми Мокринчани дочекасмо да видимо у нашем месту дружину срп. нар. позоришта. Можда је још не би видели, да нам случај није био на руци, т. ј. да за Кикинду није било „рано". Не може се, истина, рећи, да и за наше место, које је много мање од Кикинде, није рано и згодно време, кад је рад у највећем јеку, ал хвала буди нашем вредном месном одбору, на челу г. Бакаловићу као председнику, на њиховом вредном заузимању, да је поред свију тешкоћа, ипак могло српско нар. позориште у наше место доћи.

Одбор је скупио до близу 700 фор. претплате за 12 представа, да друштво остане три недеље дана, а надао се да ће сваке представе пасти просечно до 40 фор., што би изнело 480 фор. дакле до 12 стотина фор., да се пазари, како би се сви трошкови могли подмирити. Кад узмемо, да је на „Бој на Косову" пазарено, осим претплате 110 ф. 60 н., онда се свакако надало, да ће нам Петровдан и друга недеља опет толико донети, те би позориште од нас без дефицита отићи могло, — да нам киша није покварила оба дана, која је код нас падала као из кабла; ал овако, отиће и од нас срп. нар. позориште, као на жалост, што одлази из сваког места (у последње време) са — дефицитом.

Па ипак, морам споменути и наше поштовано грађанство, које је одбору на сусрет изашло не само претплатом, него и давањем бесплатних станова свима члановима срп. нар. позоришта. Хвала буди председнику Бакаловићу и месном одбору на том заузимању, а хвала и поштованом грађанству на предусретљивости.

Са каквом радошћу, са каквим пожртвовањем у ово радно доба примисмо ми дружину срп. нар. позоришта, може свако себи представити, особито, кад нам дружина први пут у наше место долази. Морам овде да истакнем једну немилу појаву услед понижења једног члана дружине срп. нар. позоришта (па још нежног пола), која нас је појава у немио положај ставила. Називамо срп. нар. позориште просветном установом, свецком и уметничком школом, а како се то све слаже са поступањем „фактичне управитељке", „прве свећенице" у храму наше Талије, гђе Драге Ружићке, због које један од најизврснијих чланова, г. М. Димитријевић, мора да иступи?

Свима је нама и многима позната гђа Драга Ружићка са своје уметности, али и са своје недружтвености у глумачкој друштвености.

Хоће ли то већ једном престати? — Овде је дружина у нашој цркви на Петров-дан појала службу Корнела Станковића, а представљала је за време њеног боравка: „Нови племић"; „Рат у мирно доба"; „Милоша Обилића"; „Господара од ковница"; „Ај људи што се не жените"; „Сеоског лолу"; „Ђурђа Бранковића"; данас је „Зидање Раванице"; у уторак: „Мехурићи"; у среду: „Звонар богородичне цркве"; у четвртак: „Сабља Краљевића Марка"; у суботу: „Марија Стјуартова"; а у недељу је последња представа као корисница дружине: „Краљевић Марко и Арапин".

Као што се види, репертоар је разноврстан, ма да би боље било, да смо што више наших историчних комаћа видели и наше лепе драмске поезије чули, као што је то у „Краљу Вукашину" од Драгутина Илијћа, у „Стевану последњем храђу босанском" од Мите Поповића, у „Немањи" од Милоша Цветића, и т. д. али сад ми паде на памет, да сам читао једну критику у једном београдском листу где се вели међу осталим, да наши (београдски) глумци врло дивно играју и стварају типове у енглеском и француским комадима, само у српским историчним комадима не, требали би дакле за српске историчне комаде да добавимо француске и енглеске глумце. То би се од прилике могло и на наше српске народно позориште применити. Што се тиче приказивачког особља, према годинама постања нашег позоришта, рекао би да се није много напредовало. Код наших старијих уметника увукла се нека афектација, неприродност, неистина. „Што се из срца говори, к срцу долази", а то је права уметност.

Код млађих мушких чланова већма отима маха седење у кавани, него изучавање улога, унапређење у своме позиву. Можда их на ово нема ко да упути?

Дружина полази одавде у уторак у Кикинду.

—ћ.

Вести из места и са стране.

Како је погинуо Бошко Мартиновић. 25. јунија погинуо је на Цетињу од зликовачке руке Бошко Мартиновић командант кнежеве гарде. О том убиству читамо у „Гласу Црногорца": „После шест сати ујутру ишетао Бошко као обично на пијацу. Ту се нађе са својом тетком и са сином јој попом Марком, те шетаху заједно. За њим је ишао устопице убица Саво Ивов. Њима то не беше сумњиво, јер беше и других људи око њих, пред њима и за њима. У један мах Саво извади револвер, те уби Бошка. Бошко посрну и паде. Поп Марко се ухвати с убицом. Док се они хрваху Бошко се подними на леву руку, а десном извади револвер иза паса и опали на свога крвника. Првом га погоди посред чела, другом под срце. Крвник се стропошта мртав на земљу. Тада понеше Бошка у најближу кућу, у стан г. Влад. Ристића. Док су га положили на постељу и отпасали дођоше и лекари, др. П. Миљанић и др. Св. Симоновић. Одмах су видели да рана није од пребола. Зрно беше пробило црну утробицу, прокинуло по прилици црево и зауставило се под кожом. Крви није истицало, но у толико се више излевало у трбушну шупљину: прилика је да се оштетило и које било. Лекари су извадили зрно. Мартиновић је брзо за тим умр'о. По подне је пренесено тело Бошково у Бајице, уз звоњење звона са влашке цркве и са табије."

† **Милисав Чуровић.** На Данилову граду умр'о је 5. јунија о. г. Милисав Чуровић, сиротан Црногорац, али вредан да му се име забележи. Дописник „Гласа Црногорца" пише о покојнику: „Не могу пропустити а да не споменем овога јунака, који је добар и слободан био и није својом хитрошћу и слободом марио да се препане од појединог човека кога драго, било Турчина или Србина. Живим Турцима на плећа је скакао, па га обори и јатаганом сасеца; јер његове хитрине мало је у кога војника било у овом крају. Почетком херцеговачке буне пошао је као у коло за својим вођама. Сада нека га се сете и нека виде у „Гласу Црногорца" да је заиста преминуо овај њихов друг, који је жртвовао свој живот на Глувој Смокви, када је ужасни отпор био од стране Турске. У том ужасном херцеговачком бој плотун убије му његовог вођу проту, потече му крв низ браду и разрешета му олово главу. У том изрече: ох! погибох. — Покојник је стајао збанде неколико крока. Има ближих до проте, али се не сме исправити нико да га иза шанца измакне, јер је ужасна паљба да се неда исправити, који не мисли да га разнесе олово. Сваки гледа себе. Покојник види проту где му је пала острагуша из руку а сабља му стоји преко крила, уватио се рукама за главу, посагао се, седи па бојатисала крв главу, рекао би турио је свиту. Покојник у трку један пут затрчи се и дође код њега и рече: „Погибе ли, камен ти у дом?" „Не не, с ранама се диче Црногорци." Да те носим, за бога за крш овај! „Не можеш," прото му рече „е ћеш ти погинути." „Нека, заистину не жалим!" па на један пут узе га на плећа и изнесе га за један брег, који је удаљен до 100 корака од шанца, да би га сачувао док се прекине палба. Тај бој трајао је два сата. Пошто се сврши, главари дођу и честитају ране проти; али прота њих не могаше да позна јер је био изгубио блеску из очију и мрак му се био натурио. Само проговори: „Миловане, Пеко, Лазаре, наредите, нека донесе који од војника воде да оперем главу како би прогледао очима боље." Исти покојник скочи као муња и још неки рођаци протини, који су измешани по шанцу били, донесу воде и оперу му главу. Пита прота: „Милисаве! колике су ми ране на глави?" „Ево три ране. Трпио си. Фала богу! Треба часни крст бранити, ко год вреди он се не чува, пошто зна да ће једном умрети, боље је јуначки, него код куће на пепељаку! „Главарима би по вољи та реч: Тако је, бога ми прото. Учине главари поменути договор, да се однесе у Дубровник где су обично рањенике сместили. Исти покојник пошао је а с њим и три четири рођака протина, који су поднели муке и лишили се живота. Слабо је могао јахати на коњу, те су га придржавали, а где је мучан пут и тврђа, морали су га носити. Пошто је донесен у Дубровник није прогледао очима, те је дошао доктор и на руци, у прегибу расече му руку, те тако оточи два путира крви. После тога мало прогледа очима. Доктор честита му рану, прота одговори: И вама сретан рад, доктор се заузео брацки за њега. За пита га: „Ко је вама најпречи од ових пратилаца и најближи по својтлуку?" „Милисав" одговори му прота. — Покојник је тако брзо свршио, да није дочекао ни лекара, кога многи болници у граду беху забавили. Но видело се да му нема лека. Тешко његовој сирочади! Лака му земља!"

Ствар о српским свињама. Читамо у једном београдском листу: „Пре два дана Таса Марић, трговац из Јагодине послао је два вагона свиња за Пешту. Земунска ветеринарска власт вратила их је и не прегледавши их. Тако раде са свињама, које шаљу наши трговци за Пешту. Међутим Голдштајн, о коме је била реч пре кратког времена, шаље своје свиње и њему се не чине никакве препреке. Прексиноћ опет послао је Голдштајн једну партију од 12 вагона свиња које је купио овде по 62½ до 70 пара динарски кило. Кад се узме садања цена свиња на пештанској пијаци, онда је лако добити појам о силној заради, коју ће имати тај привилегисан трговац. Али интересантно је још нешто. Брат Глише Стојановића платио је 200 фор. за 2 вагона свиња да дође до могућности да његови свињи допру са Голдштајновим свињама до Пеште. Дакле ти такви Голдштајни они само могу преносити до Пеште и добијати на нашим свињама, а срп. трговци никако?!"

Извоз жита из Србије. Она кућа, о којој је у прошлом броју нашега листа била реч да ће куповати жито у Србији и извозити га директно за Француску, то је париско-лондонска кућа Жил Дрејфуз и компанија, која је позната по целоме свету ради њеног веома развијеног рада. Све што је она тражила од српске владе, то је уступак, да не плаћа извозну царину, уступак, који је српска вапредна скупштина повољно изгласала за оне, који хоће да извозе српске производе за Солун, или преко Солуна за даље. Дакле према томе ствар је свршена и као што јављају из Београда та ће кућа свуда дуж српске железничке пруге подићи стоваришне магацине из којих ће утоваривати жито и извозити га из Србије преко Солуна за Француску.

Извоз стоке из Србије у Италију. Као што из Београда јављају, једна солидна и јака талијанска трговачка кућа понудила се српској влади да закључу уговор за извоз српских говеда, свиња и коже у Италију. Услови су ове куће врло повољни, те је српски министар народне привреде већ с њом и закључио претходни уговор о извозу. Као што се сазнаје, ова ће кућа отпочети извоз у најкраћем року.

Пренос Мицкијевића. Краковски и у опште пољски листови пуни су извештаја о преносу костију Адама Мицкијевића. У краковском листу „Часу" заузимље само набрајање депутација с венцима неколико стубаца. Беседа грофа Тарновскога одликовала се од свих беседа енергичним тоном и свестраном оценом Мицкијевићевих заслугу за пољски народ. Поред многобројних сеоских и градских депутација падало је у очи многобројно свештенство које је овом приликом учинило пошту познатој побожности песниковој која беше нераздвојна од његове жарке љубави к отаџбини. На спроводу је било шест чешких и шест јеврејских депутација. Пољски градови, пољске школе и друге установе послали су депутације из разних места некадашње Пољске. Краковска штампа описујући ову свечаност имала је пуно разлога да рече: да је велики песник својим духом прикупио на ново сву Пољску у једну целину. У току овога века су се Јосиф Поњатовски и Косћушко удостојили били да буду сахрањени на Вавељу поред старих пољских краљева. Сад је ту сахрањен и Мицкијевић. Костима његовим учинио је народ краљевску пошту. Лавовске госпође биле су за овај свечан спровод извезле нарочито пољскога белога орла, који је требао да се носи на спроводу; али то није допустила полиција а краковске власти. Краковски листови донели су уводне чланке прикладне овој свечаности. „Реформа" поздравља усрдно својим чланком госте краковске, браћу Словене што су дошли с Дњепра, Немана, Висле, Одре и Варте. Напомиње како је покојни песник тежио за слободним развојем народа словенских, па их позиваје да буду сложни, да прекину парбе и зависти, антагонизам и антипатије племенске и народне.

Преко-сахарска железница. Посланик Сигфрид, председник француско-руске банке, поднео је влади француској молбу у име своје банке, да јој се даде концесија да гради преко-сахарску железницу. Стручни људи кажу, да поменута банка не тражи никакве повчане потпоре нити гарантовања користи. Ова ће се ствар изнети на сваки начин пред француску скупштину на решавање. Грађење преко-сахарске железнице биће од сад ван питања у техничком а можда и у политичком погледу. Сад је на публици да ово предузеће финансује, као што је већ учинила кад се прокопавао Суечки и Панамски канал.

Пиво у Африци. — Познији путници, а нарочито Емин-паша, опазили су у Африци и такве трагове европске цивилизације, на којима Афричани нису дужни баш много захваљивати. Афричка племена пију пиво већ одавно и у велике. По источним крајевима почели су се уводити чак и бурШовски обичаји, под утицајем Немаца. Кад се поглавар једнога племена у источној Африци, неки Хана-Хери, предао Немцима, писали су му из Јене чланови бурШовске дружине „Херусције:" како су из особитога поштовања попили много и много „криглова" у његове здравље. После осам недеља дошао је буршима јенским, на њихово превелико чудо, овакав одговор од Хана-Хера, на арапском језику: „Милим, племенитим и врло вођеним ученацима што су у Јени, неваком граду немачком. Нека вас Алах чува и крилом закрили! Амин! Нека вам је то прво од нас речено. И нека вам је знано, да је ваша честита књига стигла у ваше руке, и ми хвалимо и славимо Алаха што сте здрави. Ви велите у књизи да пијете много пива; али ја вам кажем, да ја више од вас пијем пумбеха (пиво од проса), најбољега пића на свету. И ви ћете се на њ научити, кад га већ једном код нас окусите. Тако се ево научио и наш пријатељ, а ваш вилајетлија, честити Елерс који се баш сад вратио од краља Мудрафана, па пије ли пије пумбех. Валах баш треба да га и ви пропијете. И онда ћемо се огледати с вама на мегдану. Ко однесе мегдан нека му побеђени буде роб. Али само ако Алах буде милостив, ви ћете, бели, сви мени робовати, макар док се ропство буде још трпело; јер чујемо амо, да сте хаил укинути куповање и продавање робова. Будите нам живи и здрави! Писано 4. шабана у 1307. години, на дивану Хариса сина Џамаха Мефуми-ин-Садани."

Трговина.

Нови Сад, 7. (19.) јула. На нашој пијаци није се никакове веће промене догодило. Довоз је са раном све једнако слаб, рад тако исто. Данас бележимо цену у нас: Пшеница 6 ф. 70 н. Јечам 4 ф. 70—80 н. Зоб 7 ф. 40—60 н. Кукуруз 4 ф. 80 до 5 фор.

На другим нашим пијацама промет је, са горњим и страним пијацама, мало живљи а и рад повољнији. Данас се код нас продаје.

Кромпир 2 нов.
Пасуљ 2—2½ нов.
Купус 100 главица за 2½ до 3 фор.
Патлиџани 8 нов. од 1 кгр.
Краставци 100 комада 40 нов.

*

Будимпешта 6. (18.) јула. Пшеница је била лоше нуђена. Рад ограничен. У промету је било 12.000 м. ц. У осталом зрневљу био је слаб промет а цена је остала непромењива. Продавана је пшеница потиска, (стара) 200 м. ц. 80.2 8 ф. 20 нов. 100 м. ц. 80. 8 ф. 17½ н. 400 м. ц. 79.5 100 м. ц. 79 и 200 м. ц. 78.2 за 7 ф. 95 н. 100 м. ц. 77. 7 ф. 70 н. Бачка 1000 м. ц. 73.7 7 ф. 45 нов. 1000 м. ц. 73.6 7 ф. 45 нов. Потиске нове пшенице 300 м. ц. 82 7 ф. 30 н. 100 м. ц. 82 7 ф. 55 н. 100 м. ц. 82 7 ф. 50 н. са пештанског земљишта 200 м. ц. 81.5 7 ф. 50 н. 100 м. ц. 79.5 7 ф. 45 нов. Бачке (нове) 100 м. ц. 78.5 7 ф. 50 н. Банатске 100 м. ц. 80. 7 ф. 45 нов. Све на три месеца.

Ражи је продато 200 м. ц. по 6 ф. 7½ нов.

Термини су: Пшеница за пролеће 7 ф. 36 нов. за јесен 6 ф. 95—97 н. Кукуруз за мај-јуни 1891. год. 5 ф. 26—28 нов. за јули-август 5 ф. 37—39 н. за август-септембар 5 ф. 39—51 н. Зоб за пролеће 6 ф. 64—66 н. за јесен 6 ф. 30—32 нов. Репица за август-септембар 10 ф. 65—75 нов.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 7. јула.

4% угарска златна рента — — —	102 05
5% „ папирна „ — — —	100·05
Дукати — — — — — — —	5·51
Наполеондори (20 франака) — — —	9 23
Немачке држ. марке — — — —	57·—

Најновије вести.

— Бизмарков орган „Хамбургер Нахрихтен" доноси чланак, у ком напада спољашњу политику аустро-угарску и у коме препоручује, да се принц Фердинанд уклони из Бугарске. Даље саветује Немачку, да остане у пријатељству са Русијом и да не вади кестење за Аустро-Угарску.

Позив на претплату.

Крајем прошлог месеца истекла је претплата на „Заставу“ онима, који су се претплатили на другу четврт, те овим сада отварамо претплату на трећу четврт.

Ми указујемо на свој дојакошњи рад, и уздамо се, да ће нас тај рад најбоље препоручити. „Застава“ ће се, као што се по себи разуме, и надаље лепршати у слободоумном табору нашег народа, на бедему народносном, автономном и напредном. Напомињемо још само то, да смо се постарали, да „Застава“ и на даље буде извештавана не само о догађајима у нашој отачбини, него и из свију српских и словенских крајева, а учинићемо све могућно, да круг „Заставиних“ сарадника још проширимо.

Цена је „Застави“ обележена на челу листа.

Обраћамо се на своје начелне пријатеље, да нас својски помогну и у скупљању претплатника.

Овом приликом им и опет обраћамо пажњу на бројеве „Заставине“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове, а нарочита претплата стаје на њих 3 фор. годишње.

У Новом Саду, 2. јула 1890.

Уредништво „Заставе.“

Уредништву нашег листа стигло је на приказ:

Šumska privreda na svjetskoj izložbi u Parizu 1889. Opisao Pavle Barišić, nadšumar i šumarski procjenitelj Petrovaradinske imovne občine. (Preštampano iz „Šum. Lista“ 1890.) U Zagrebu. Knjigotiskara i litografija C. Albrechta 1890

Izvješće Trgovačko-obrtničke komore za Slavoniju u Osieku, o narodnogospodarstvenim odnošajima komorskoga okružja tečajem godine 1889. Osiek. Naklada trgovačko-obrtničke komore za Slavoniju. Tisak Julija Pfeifera.

ПРИПОСЛАНО.*)

Господину Милану Мркшићу

котарском предстојнику у Шиду.

У изведењу познатог вам призива, импутирали сте ми неко уображено експлоатисање некадањег нам пријатељског одношаја, а на рачун вашег званичног положаја и „гласа.“

Пошто је садржина вашег инфамно-глупавог призива, позната и особама, до чијег ми је правилног и немистификованог суђења, о мени, много стало; а пошто против ње не могу поприми правна лека, те њезину неистинитост и малициозност доказати и обнажити, то вас позивам, да у року од 14 дана, јавним путем докажете импутирано ми експлоатисање.

Ако то не учините, жигосаћу вас као инфамну лажу, подлу кукавицу и моралног бандита, који на част другога напада само иза бусије и онда, кад се нападнути не може бранити.

Напоље из бусије и шипрага, мајчин сине, па ме мушки и отворено бите и удрите, а оружјем, каквим вама драго. Ако ме само окрзнете, ваша је битка; а мени неће бити части ни задовољства ни онда, ако вас топузом истине и сатрем, јер кад под његовим ударцем пукнете, свет ће осетити и уверити се, — па и ваши патрони — да сам имао посла са — стеницом...

У Бачинци. **Ј. Јеремић.**

*) За ствари под овом рубриком не одговара уредништво „Заставе“ ни у ком погледу.

ЈАВНО ПРИЗНАЊЕ.

Мој покојни супруг г. Милан Божић био је свој живот код живот-осигуравајућег друштва „Грешам“ осигурао, те ми је исто друштво осигурану своту потпуно исплатило, на чему му лепа хвала и свака препорука.

У Грабовци, 17. јула 1890.

Даница Божић.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Истини у хатар с похвалом изјављујем, да је живот-осигуравајуће друштво „Грешам“, код ког је мој покојни супруг г. Тихомиљ Костић, кр. судбени пристав, осигуран био, мени без икаквог приговора осигурану своту без одбитка кулантно исплатило, које истом на препоруку нека сваком служи.

У Митровици, 16. јула 1890.

Јелена Костић,
рођ. Батас.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ИЗИШЛА ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ КЊИГА:

ГЛАВНА РАСПРАВА
ЈАШЕ ТОМИЋА

ЗБОГ ТУЦИНДАНСКОГ ДОГАЂАЈА.

(ПО СТЕНОГРАФСКИМ БЕЛЕШКАМА.)

Прештампано из „Заставе.“

Ова књига је II¾ табака велика, а цена јој је 30 нов., са поштарином 35 нов. и може се у уредништву „Заставе“ добити.

ИЗАШЛА ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ КЊИГА:

TOMITS JASA BÜNPÖRE
VÉGTÁRGYALÁS

az ujvidéki kir. Törvényszék előtt
1890. martius hó 10—13-án.
(Hiteles gyorsirászati feljegyzések után.)

Ова је књига на 12 табака велике осмине штампана а цена јој је само **60 новч.**, са поштарином **70 новч.** и може се у уредништву „Заставе“ добити.

ИЗ ПРОШЛОСТИ НАШИХ „ВОЂА“.

(Сабор невера. — Вође невере. Да им запушимо уста.)

Од Јаше Томића.

Прештампано из „Заставе“.

Може се добити у уредништву „Заставе“. Цена је 30 нов.

Изишао је:

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Уређује **А. Хаџић.**

Књига 161. (1890. Свеска прва.)

Садржај је тој књизи: I. Историјско-критички преглед словено-српске граматике до године 1847. Написао Ђорђе Магарашевић. — II. У горњој Славонији. Путописне слике од Мите Петровића. — III. Песме свакиданке. Спевао их Јован Храниловић. — IV. Учешће тителског крајишког шајкашког батаљона у аустро-турском рату г. 1788—1791. Написао А. Ђукић. — V. Наше драмско првенче. Прилози и допуне о животу и личности Стевана Стевановића. Од Милана Савића. — VI. Књижевност: Школе Срба у Угарској и Хрватској од пресељења под патријархом Чарнојевићем 1690. године до почетка овог столећа. Написао Петар Деспотовић. Свеска прва (од 1690—1740.) Оцена Мите Петровића. — VII. Читуља: Јаша Игњатовић, од дра Стевана Павловића. — VIII. Матица Српска: Изводи из записника књижевног одбора и одељења г. 1889. У раду матичином налазе се штампане ове оцене: 1. Оцена Јована Бошковића на „Речник понајвише бачких речи, које се не налазе код Вука“, од Новака Радонића. — 2. Оцена дра Милана Савића о „Песмама свакиданкама“ Јована Храниловића.

Сваки члан, који је одговорио својим чланским дужностима, што се тиче плаћања чланарине, добија „Летопис“ бесплатно.

Члановима у месту доставља се „Летопис“ у кућу, а чланови са стране добијају „Летописе,“ који им припадају, поштом.

ОГЛАСИ.

Schwarze, weiße und farbige Seiden-Damaste von fl. 1.40 bis fl. 7.75 p. Meter (18 Qual.) — versendet roben- und stückweise porto- und zollfrei das Fabriks-Depot **G. Henneberg** (K. u. K. Hoflief.) **Zürich.** Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

СТЕЧАЈ.

На овдашњој српској основној школи, која је уједно вежбаоница овдашње српске учитељске школе, упражњено је учитељско место.

Плаћа је учитељу по §. 104. „Уредбе за српске народне школе“ 700 фор., од којих српска црквена општина даје 500 фор., за тим стан у нарави и огрев. Ако би учитељ био општински перовођа, добијаће за то посебну награду од 100 фор., а ако би био способан за учитеља хармонијског појања и певања, добијао би за то посебну награду од 200 ф.

Дужности учитеља јесу: рад у школи удешавати сугласно с теоријом педагогије и метода, који се предаје у учитељској школи; у цркву долазити на јутрење, службу и вечерње, те држати десну певницу; преко зиме свако вече по један сат држати црквено појање са српском омладином из свију овдашњих завода.

Рок до Преображења.

У Карловцу 1. (13.) јула 1890.

1—3 **Председништво школ. одбора.**

СТЕЧАЈ.

Овим се расписује стечај на упражњено учитељичко место у Новоме Саду на клисанској мешовитој школи. Плата је 400 фор., у име огрева 50 фор., у име фамилијазине 40 фор., за писаћи прибор 6 фор. и стан са баштом.

Изабрана учитељица вршиће све дужности прописане у „Уредби“ за српске народне школе и држаће пофторну школу, а не може рефлектовати на десетогодишњи доплатак.

Рок стечају Велика Госпојина.

Нови Сад, 2. (14.) јула 1890.

3—3 ШКОЛСКИ ОДБОР.

Поправљене швајцарске
ПИЛУЛЕ
од др. Бранта, у Ст. Галену
(Швајцарска.)

Најпријатније и најефтиније средство против **затвора**. Главни саставни део је **cascara sagrada** биљна материја, коју су препоручили при медицински ауторитети, као: проф. др. Сенатор у Берлину, др. Томзон у Паризу и проф. др. Масини у Бавелу. Ове изврсне пилуле могу се добити скоро у свима апотекама по 40 н. и 70 н. кутија. Треба пазити на овај жиг.

Главни депо: Апотека Ф. Крижана у Кромјерижу (Kremsier) у Моравској. 27—27

СТЕЧАЈ.

На два упражњена учитељска места на српским вероисповедним школама у Башахиду, овим се стечај расписује.

Једно од тих места налази се у центруму, са платом од 450 фор., а друго у четврти са платом од 400 фор., даље оба учитеља уживају по 3 ланца ораће земље, на коју општина порез плаћа, осим тога стан у природи и огрева колико нужно буде.

Новоизабраним учитељима у дужност спада све законом прописане предмете предавати, у цркви појати и децу у појању обучавати, даље имају доказати, да су испит из мађарског језика положили.

Сви они, који су вољни ова места получити, имају своје добро снабдевене молбенице, у којима изриком треба да буде наведено, на које од та два места желе компетовати, на овдашњи м. шк. одбор најдаље до 15. (27.) августа поднети.

Лично пријављени имају првенство.

Из седнице м. шк. одбора држане у Башахиду 1. (13.) јула 1890. год.

Јован Поповић, перовођа. 3—3 **Арсен Попов,** привр. председник.

ЈОДНО КУПАТИЛО
ЛИПИК
У СЛАВОНИЈИ

ЈУЖНА ЖЕЉЕЗНИЦА. ЖЕЉЕЗН. СТАНИЦА ПАКРАЦ-ЛИПИК. УГАРСКА ДРЖ. ЖЕЉЕЗНИЦА. ЖЕЉЕЗН. СТАНИЦА ОКУЧАНЕ.

Једини врућ јодни термални извор на континенту, констатована топлота 64° Целзијевих, извори за купање и пиће првог реда.

СЕЗОНА КУПАЊА ТРАЈЕ ОД АПРИЛА ДО ОКТОБРА.

Чисти непокварени јодни топли извори у Липику препоручују се успешно код катарних болести шлајма, келкопфа, против гихта, реуматизма, послеђица отворених рана, изцедака, **шкрофулозних и сифилистичних болести**, кроничног катара желудца, дебелог црева и мокраћног мехура.

Као купни лекар фунгира др. Тома Маршалко.

Јодно купатило Липик у Славонији лежи у дивном брдовитом пределу, има **леп велики хотел**, поред безброј осталих станова санаторије, **велики** диван парк, новоустројене просторије за купање са базенима и кадама од порцелана, музику и пружа остале забаве.

Карте за тамо и натраг са 33% попуста даје ц. кр. повл. јужна жељезница, угарска државна жељезница по зонен тарифи. Проспект и обавештаји код

Управе купатила Липика
у Славонији.

ПРОДАЈА ВОДЕ ЈОДНОГ КУПАТИЛА У ЛИПИКУ траје без престанка и то, са фришким пуњењем; добити се може код **Л. Едешкути** цес. крал. и крал. срп. дворског набављача минералних вода у Пешти и у свима трговинама спецерија и минералних вода Аустро-Угарске. 3—5

МЕШОВИТА ТРГОВИНА
ПЕТРА МАУКОВИЋА
У ШИДУ

потребује једног млађег помоћника. Ступити може одма. 2—2

ЗЛАТНА МЕДАЉА СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У ПАРИЗУ 1889.

34—

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
С. МИРОСАВЉЕВИЋА
У НОВОМ САДУ

потребује једног млађег спомоћника. Ступити може одмах. 1—1

Eisen-Geschmeide u. Werkzeug-Handlung
Joh. Terkulia
VINKOVCZE

acceptirt sofort einen tüchtigen Commis. 1—1

МЕШОВИТА ТРГОВИНА
М. П. МИХАЈЛОВИЋА
У ЈАРКОВЦУ

потребује два вешта помоћника који су мануфактуристе и могу одма ступити. 1—3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
ПЛАТОНА ЛУГУМЕРСКОГ
У СОМБОРУ

потребује старијег и млађег помоћника. 2—3

Овим се лаком могу мазати патоси по собама, а да у овима није спречено борављење, пошто **нема непријатног мириса**, а после брзо се суши и не лепи се, као боја и лак у којима има уља. Мазање овим лаком тако је просто, да сваки може то радити, даске се могу и водом опрати, па опет да не изгубе сјаја. Треба разликовати

БОЈАДИСАНИ СВЕТЛЕЋИ ЛАК ЗА ПАТОС, жуто-мрк и махагони-мрк, који као и масна боја премазује а уједно се и светли: за то се може употребити и на старим и на новим патосима. **Све пре као и стара премазивања и т. д. покрива са свим;** и

ЧИСТ СВЕТЛЕЋИ ЛАК (БЕЗ БОЈЕ)

за нове патосе, паркете, који само нарочито ради сјаја важи за паркете и за оне са свим нове патосе, који су већ масном бојом премазани. Даје само сјаја, али не покрива природне шаре дрвета.

Може се добити **поштом** од прилике за 35□ мет. центи (2 осредње собе) по 5 фор. 90 нов. а. вр.

У свима варошима, где има сложишта може се непосредно наручити; мустре и проспекти се шиљу бадава. При куповању треба строго пазити на фирму и фабричну марку, пошто се **овај фабрикат**, који постоји још **од год. 1850. много одржава** и фалсификује, а ти фалсификовани фалсификати су рђави и не одговарају никако цели.

ФРАНЦ КРИСТОФ,
изумелац и једини фабрикант правог светлећег лака за патосе.

Праг — К. 11—20 **Берлин, N. W.**

Сложиште у Новом Саду код **Љ. Стефановића.**

БРЗА И СИГУРНА ПОМОЋ ПРОТИВ БОЛЕСТИ У СТОМАКУ ЊЕНИХ ПОСЛЕДИЦА.

Најбоље и најзгодније средство је за очување здравља, чишћења и одржавања свакога у чистоти па дакле и крви, и за потпомагање доброг сваривања свугде већ познати и омиљени

ЖИВОТНИ БАЛЗАМ Дра РОЗЕ.

Овај од **најбољих и најлековитијих биља** најбрижљивије зготовљени балзам, употребљује се с потпуним успехом у свима **тешкоћама при сваривању, грченима у стомаку, недостатку апетита, накиселом подригивању, навали крви, шуљевима** и т. д. Услед тог својег изврсног дејства постао је овај балзам сигуран и опробан народно-домаћи лек. **Велика боца стоји 1 фор., мала 50 новч. — Хиљадама похвалних писама стоје на углед.**

Заштитна марка

ОПОМЕНА! Да би фалсификатима стао на пут, чиним сваког пажљивим, да је свака боца од мене самог по оригиналном пропису зготовљеног **животног балзама дра Розе** увијена у плаветан картон на коме се по страни налази у немачком, чешком, мађарском и француском језику натпис: **Животни балзам дра Розе из лекарнице „код Црног Орла“ Б. Фрагнера Праг 205.** — III. на челу боце налази се овде на страни исправљена, у смислу закона депонована марка за обрану.

Прави животни балзам дра Розе може се добити само у главном стоваришту произвођача

Б. ФРАГНЕРА

апотека „код Црног Орла“ у Прагу, 205—III.; у Панчеву код гг. Франца Бауера и Фр. Радде, апотекара.

У све веће апотеке у аустро-угарској монархији имају овог животног балсама на стоваришту.

Код истога може се добити:

„ПРАШКА УНИВЕРЗАЛНА ДОМАЋА МАСТ“

хиљадама захвалних писама приповеда сигурно средство против свију запаљења, рана г отока. Ова се са сигурним успехом употребљује при запаљењу, застоју млека, при отврдлости женски груди, одбијању детета од сисе; при апцесима, отоцима од крви, при загнојењу и карбунклама; при отоцима око ноката, тако званог прча на прстима на руци или нози; при отврдлостима, надувености, оточеном врату (дривне); при тако званој масној израсли, дивљој кости и т. д. — Сва запаљења, отоци отврдлости, надувености, могу се за најкраће време излечити а где је већ до загнојења дошло, може се оток за најкраћи рок без бола извидати.

У дозама по 25 и 35 новчића.

ОПОМЕНА! Пошто многи ову прашку универвалну домаћу маст фалсифицирају, чиним сваког пажљивим, да се по оригиналном пропису зготовљени само код мене може добити. — Она је права само онда, ако су жуте металне дозе, у којима се маст налази у црвене напутке за употребу (у 9 језика) и у плаветне картоне увијене; на картонима се налази овде на страни исправљена марка за обрану.

БАЛЗАМ ЗА УШИ, најбоље и многим покушајима на сигурно средство за лечење наглувости и за повратак са свим изгубљеног слуха. **Флашица 1 фор.** 2—26

Власник и издавалац Славко Свет. Милетић. Одговорни уредник Васа Милутиновић. Српска штампарија дра Световара Милетића.